

De

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

**Een paard in het
Oosterpark**

*Mijn lijf wordt
verlost*

**Zweren bij
het avondmaal**

Hoop

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie Prof. dr. Ad de Bruijne
(hoofdredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo
(eindredacteur), drs. Bas Luiten, drs. Janneke Burger -
Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie drs. Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak douglas design

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 99

Advertenties

tel. 0529 - 43 88 99 /// info@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december
- opzegging van het abonnement dient 1 maand
voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar
schriftelijk of per e-mail te geschieden
(voor 1 december)

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Foto cover: Corien Dregmans

www.dereformatie.nl

HET BESTE IDEE VAN KERKELIJK NEDERLAND

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR ///

De laatste tijd betrap ik mezelf soms op irritatie over het kerkelijke leven. Allerlei goedwillende lieden zagen het licht en betogen ijverig dat we ergens tot nu toe naast zaten. Ze deden de ontdekking van hun leven en presenteren nu hun beste idee van Nederland: iets moet anders.

Net als bij het gelijknamige tv-programma is het meestal minder opzienbarend dat zij suggereren. Onwetend halen ze oude koeien uit de sloot. Hun ideeën waren al eens geopperd. Vaak gaf de kerk daarop allang antwoord. Soms zijn ze zelfs uitgetest. Niet gehinderd door historisch besef gaan onze geestelijke uitvinders daaraan vrolijk voorbij. De discussie over de kinderdoop bijvoorbeeld vertoont al 1500 jaar geen nieuw argument. Het debat over de zondagsrust dateert al van vlak na de Reformatie. Roepen om meer geloofsbeleving doen gereformeerden minstens

elke 40 jaar. Geestesgaven en genezingen hielden kerkelijk Nederland al bezig sinds de jaren '50 van de vorige eeuw. Christus centraal zetten deed Calvijn al. Zo kan ik doorgaan. Bezinning op homoseksualiteit en missionair kerk-zijn, kindactiviteiten en kaarsen, begeleidingsbandjes en doelgroepdiensten, huiskringen en geperforeerde kerkgrenzen: allemaal niet nieuw, dus geen kandidaat voor het beste idee van kerkelijk Nederland. Zelfs bij de emerging church moet ik maar steeds denken aan de 18e eeuwse gezelschappen met hun oefenaars.

Natuurlijk, vandaag is er meer aan de hand is. Daarvoor vroeg ik zelf regelmatig aandacht. De ontzuiling en de algemene mediaconsumptie brengen zulke alternatieven vandaag voor het eerst bij alle lagen van de kerkelijke bevolking. Daarom kun je discussies ook niet meer beheersen. Alleen een open gesprek en een beslissing op inhoud zijn zinvol. Wie zich daaraan geïrriteerd onttrekt, voedt juist het roepinggevoel van verlichte zielen. Maar evenals bij het genoemde tv-programma zou iets meer zelfrelativering bij onze uitvinders welkom zijn. Meestal volstaat een onse historische kennis voor de ontvuchtende conclusie: toch niet het beste idee van kerkelijk Nederland.

IN DIT NUMMER

76

BLIJDE HOOP VOOR DE TOEKOMST

Dr. Hans Burger vergelijkt de toekomstvisie van N.T. Wright met die van A. van de Beek. Zij verschillen van opvatting over de toekomst van het universum. Hun opvattingen hebben consequenties voor hoe christenen omgaan met de huidige wereld.

80

HOOP DOET LEVEN

Leven in dankbaarheid? Dankbaarheid kijkt in de praktijk vooral achterom. Dat kan zo eenzijdig worden dat het leidt tot bezorgdheid in het heden en dat de toekomst weinig leeft. Daarom kan het van belang zijn om te spreken van een leven in hoop.

90

ALLOCHTONE VROUWEN OP DE KOFFIE

Amersfoort-oost organiseert eens per maand inloopochtenden voor de voornamelijk allochtone vrouwen uit de wijk rondom de kerk. Er zijn in de loop der jaren mooie contacten opgebouwd, tot zegen voor de gemeente en haar omgeving.

EN VERDER

79 COLUMN EEN PAARD IN HET OOSTERPARK /// 79 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 84 BIJBELTAAL

ER IS HOOP /// 86 WANDELEN MET GOD MIJN LIJF WORDT VERLOST /// 88 ZWEREN BIJ HET AVONDMAAL ///

84 BOEKBESPREKING KIERKEGAARD /// 93 GEDICHT CENTURIO /// 93 VRAAG EN ANTWOORD ///

94 KORT NIEUWS, PERSBERICHTEN /// 95 UIT DE KERKEN ///

Blijde hoop voor de toekomst

TEKST: HANS BURGER, PREDIKANT TE FRANEKER ///

God geeft 'kracht voor vandaag, blijde hoop voor de toekomst', zingen we regelmatig. Waar je op hoopt, heeft invloed op de manier waarop die hoop doorwerkt in je leven. Dat zie je bij twee hedendaagse theologen: N.T. Wright en A. van de Beek. Zij hebben een heel verschillende visie op de toekomst van het universum en komen daardoor tot hele andere conclusies over hoe je als christenen zou moeten aankijken tegen en omgaan met het hier en nu.

In zijn boek *Verrast door hoop* laat Tom Wright prachtig zien hoe de christelijke hoop eruit ziet en hoe die hoop op wat straks gebeurt ons leven nu verandert. N.T. Wright (1948) is niet de eerste de beste. Hij is een voor- aanstaand nieuwtestamenticus die vernieuwend te werk gaat en het tegelijk opneemt voor aloude christelijke overtuigingen. Als nieuwtestamenticus kiest hij voor de insteek van een historicus die probeert te begrijpen hoe de teksten uit het Nieuwe Testament lang geleden geklonken hebben. Vanwege die historische insteek en de prikkelende formuleringen die hij daarbij soms kiest, wordt hij nogal eens gewantrouwd door meer dogmatisch denkende Bijbelgetrouwe theologen. Maar als kerkelijk betrokken Anglicaan (hij was bisschop van Durham van 2003 tot 2010) is hij altijd ook een gelovige die het evangelie wil laten klinken. Daarbij heeft hij veel oog voor het geheel van de heilsgeschiedenis. Wright probeert het evangelie te laten klinken tegen de

achtergrond van heel de geschiedenis van God met Israël, als climax van een verbondsgeschiedenis. Wright is een boeiend theoloog die veel te melden heeft, bijvoorbeeld als het gaat over hoop en opstanding.

Tussenfase Het meer populair-theologische werk van Wright wordt in Nederland uitgegeven door uitgeverij Van Wijnen. Onlangs verscheen *Verrast door hoop*.¹ Dit boek gaat terug op het dikke en meer technische *The Resurrection of the Son of God* (2003), een monumentaal werk over Jezus' opstanding.

Centraal in het boek staat de gedachte dat opstanding iets anders is dan een 'leven na de dood'. De christelijke hoop is niet dat we naar de hemel gaan.

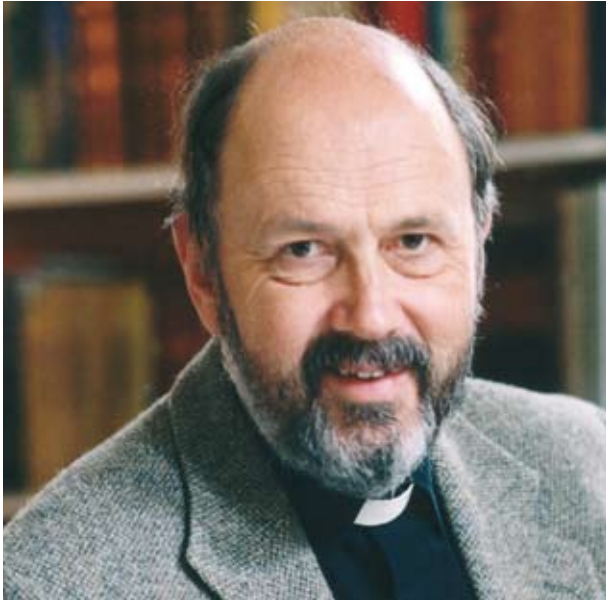
'De christelijke hoop is niet dat we naar de hemel gaan'

Bijna alle godsdiensten geloven wel in een leven na de dood. Het bijzondere is nu juist dat het dodenrijk zijn doden zal moeten afstaan. Bij Christus zijn in de hemel is een tussenfase. Waar het om gaat is dat als Jezus verschijnt, Gods konink-

rijk op aarde komt, dat de graven open gaan en de doden opstaan met een lichaam. Het evangelie van de opstanding gaat over een leven *na* het 'leven na de dood' (161). Jezus zelf is immers ook na drie dagen met een lichaam uit het graf opgestaan en heeft zo de dood overwonnen. Omdat het God om deze aarde gaat en Hij aan zijn schepping hoop geeft, verandert deze hoop als het goed is onze opstelling. Wij mogen bouwen aan het koninkrijk en ons inzetten voor gerechtigheid, schoonheid, en evangelisatie. Hoop doet leven.

Overeenkomst en verschil Wright is niet de enige die schrijft over hoop en toekomst. Een andere boeiende theoloog is Bram van de Beek, die over dit onderwerp onlangs *God doet recht* schreef.

Zowel Wright als Van de Beek staat voor de lichamelijke opstanding van Jezus Christus. Het graf was leeg op de morgen van Pasen. Jezus is lichamenlijk opgestaan met een verheerlijkt lichaam. Het is dezelfde Jezus, al is zijn lichamenlijkheid soms wonderlijk

N.T. Wright ///

A. van de Beek /// Foto: RD

onbekend. Beide theologen willen het Bijbelse spreken over de Gehenna, de hel, serieus nemen. Beiden wijzen ze op het grote belang van Gods ingrijpen om recht te doen en te herscheppen. Ze laten zien dat het God in de verlossing ook gaat om ons lichaam, niet om onze ziel alleen. In de opstanding verlost God ons lichamelijk van de dood.

Hoe kan het dat theologen die op sommige punten zo voor hetzelfde staan, het op andere punten zo met elkaar oneens zijn? Er is tussen Wright en Van de Beek grote overeenstemming over de christelijke hoop, maar ze verschillen behoorlijk van mening over de gevolgen van die hoop voor het leven hier en nu. Van de Beek kan een boek schrijven met als titel *Hier beneden is het niet*. Het is hier beneden niks en het wordt ook niet beter. Deze wereld is zo door de zonde gestempeld dat we elk ideaal van wereldverbetering maar op moeten geven. De oneerlijke structuren van onze wereld veranderen niet door onze inzet voor gerechtigheid. Tom Wright gaat een heel andere richting op. Het hele derde deel van *Verrast door hoop*

is een poging om te laten zien hoe de christelijke hoop de missie van de kerk en het leven van christenen stempelt. Wij mogen hier en nu op aarde bouwen aan Gods koninkrijk.

Universum Waar komt dat verschil vandaan? Wright en Van de Beek nemen beiden de Bijbel serieus. Ze denken op veel punten gelijk over de christelijke hoop, en toch krijgt het zulke verschillende praktische consequenties voor het leven hier en nu.

Een eerste reden is dat Wright en Van de Beek elk een verschillend front hebben waartegen ze zich richten. Wright verzet zich tegen christenen die zich zeer 'geestelijk' opstellen maar ondertussen deze aarde opgeven, bijvoorbeeld door geloof in een opname van de gemeente. Inzet voor gerechtigheid of voor het milieu wordt gezien als overbodig, terwijl deze mensen tegelijkertijd zo aan diep materialisme en economische belangen toegeven (48,

106, 131v). Van de Beek richt zich tegen de het optimisme van de jaren '60 en '70 in de theologie, dat ervan uitging dat wij mensen (met God) in een evolutionair proces een prachtige toekomst gaan realiseren op aarde.

Wright legt de nadruk op de aarde die door God gered zal worden als nieuwe aarde. Hij ziet christenen als Gods medewerkers en karakteriseert zijn eschatologie als 'meewerkende eschatologie' (66). Deze term zal Van de Beek beslist verwerpen. Hij benadrukt juist de alomtegenwoordigheid van onze zonde en ons onvermogen. Hij legt het accent op

Gods ingrijpen.

Een tweede verschil is hoe ze aankijken tegen de tijd en ruimte van ons universum. Volgens de moderne natuurkunde is het mogelijk dat er meerdere universums bestaan, parallel of na

elkaar. Wright en Van de Beek zijn het erover eens dat Jezus zich nu buiten onze ruimte in Gods ruimte bevindt. Beiden stellen dat Jezus lichamelijk

*'Waar het om gaat is
dat als Jezus verschijnt,
Gods koninkrijk
op aarde komt'*

en dus ruimtelijk zich in de hemel bevindt. Jezus is ons voorgedaan naar Gods ruimte.² Ze verschillen echter van mening over wat dit betekent voor ons huidige universum. Volgens Van de Beek blijft Jezus in de verheerlijkte ruimte en gaan wij daar ook naar toe. Van de Beek ziet de hele tijd tussen Pasen en de verschijning van Christus als één grote geboorte, als een overgang van dit universum naar de hemel, de verheerlijkte ruimte en tijd van de nieuwe schepping (148-167). Wright daarentegen ziet de hemel als de goddelijke ruimte die nu apart van onze ruimte bestaat. Bij de verschijning van Jezus zal de hemelse ruimte samengevoegd worden met onze huidige tijd en ruimte. De neerlanding van het nieuwe Jeruzalem op aarde zal leiden tot een transformatie en de schepping van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde (146v). De gedachte dat God ons tijd-ruimte-universum zal vernietigen, is in de ogen van Wright absurd (106). Van de Beek is er juist van overtuigd dat ons universum aan zijn eind zal komen (314).

(Dis)continuïteit Deze twee verschillpunten hebben grote praktische gevolgen. Volgens Wright is er hoop voor onze aarde en heeft de inzet van mensen voor het behoud van onze aarde zin. Volgens Van de Beek heeft het geen zin om je in te zetten voor milieu en gerechtigheid of te ijveren voor de verandering van structuren. Aan liefde en solidariteit met de zwakken hebben we onze handen al meer dan vol. Verschil in hoop leidt tot verschil in leven. Wright legt de nadruk meer op de continuïteit tussen de oude en de nieuwe

schepping. Van de Beek benadrukt vooral de discontinuïteit. Wie heeft gelijk? Allereerst: beide accenten hebben we nodig. Tegenover een verlicht optimisme of in een postchristelijke wereld waarin christenen weinig ruimte krijgen voor handelen dat door het evangelie wordt gestempeld, is Van de Beeks theologie belangrijk. Als christenen cynisch of overgeestelijk meegaan in materialisme en Gods wereld kapot maken, moet Wright ons wakker schudden. Maar daarmee is niet alles gezegd. Van de Beek verdisconteert niet alle elementen uit 1 Korintiërs 15. Paulus schrijft dat wij zullen opstaan als Jezus komt en de bazuin klinkt. Dat betekent dat er tijd zit tussen het moment van sterven en het moment van opstaan. Bij Van de Beek lijkt het moment

van sterven samen te vallen met het opstaan in de verheerlijkte schepping. Sterven is meteen doorgaan naar de hemel (139). De tijd tussen ons sterven en onze opstanding bij de komst van Jezus valt bij hem weg. Ook dat onze inspanningen in de Heer niet tevergeefs zijn (1 Korintiërs 15: 58) is een motief waar

hij niet veel mee doet. Van de Beek doet mijns inziens te weinig recht aan wat de Geest nu al geeft aan zegen op inzet voor gerechtigheid en vrede. Ik heb de indruk dat Wright meer in de geest van Paulus schrijft dan Van de Beek. Tot slot: mijn probleem met beide theologen is dat ze teveel weten. Johannes schrijft in 1 Johannes 3:2: 'Wat we zullen zijn is nog niet geopenbaard.' Dat zou ik graag toepassen op wat er zal gebeuren met ons huidige universum. We weten niet of het zal blijven bestaan (Wright) of niet (Van de Beek). Als Paulus in 1 Korinte 15 schrijft over de opstanding, laat hij zien dat er tussen ons huidige en toekomstige lichamelijke bestaan continuïteit en discontinuïteit is. De beelden die hij gebruikt zijn echter te meerduidelijk om de vraag naar ons huidige universum te beantwoorden. We weten nog niet wat we zijn zullen. Wat we wel weten is, schrijft Johannes ook in 1 Joh 3: 2, 'dat we aan Hem gelijk zullen zijn wanneer Hij zal verschijnen, want dan zien we Hem zoals Hij is'. Ik laat me graag verrassen!

- 1 Eerder schreef Willem Smouter al over *Verrast door hoop* in het gezamenlijke nummer van *Opbouw en de Reformatie*, *De Reformatie* 86 (2010) 2, p. 30-33.
- 2 *Verrast door hoop*, 75, 123v, 126, 146; *God doet recht*, 81, 89v, 160.

✚ SAMENVATTING

Hoop voor de toekomst – maar waar hoop je dan precies op, hoe ziet die toekomst eruit? In dit artikel worden twee visies met elkaar vergeleken en beoordeeld. De Britse nieuwtestamenticus N.T. Wright denkt dat bij de nieuwe schepping ons huidige universum zal blijven bestaan. Daarom heeft het zin dat christenen hier en nu zich daar actief voor inzetten. A. van de Beek, hoogleraar aan de VU, verwacht een geheel nieuw universum en ziet daarom weinig heil in de houding die Wright propageert.

SANDER GRIFFIOEN, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Een paard in het Oosterpark

Van de schrijver Nescio, bekend van *De Titaantjes*, bleef een aantekening bewaard over een vluchtige ontmoeting in het Amsterdamse Oosterpark.¹ Op 12 november 1953 sprak een onbekend persoon hem met deze woorden aan: 'Een levensbeschouwing, zeg ik, dat is een paard te willen vangen onder je pet. Je kunt het dier er nooit onder proppen. Geen levensbeschouwing. Kom ik stap eris op'. Nescio's commentaar: 'dat deed i en liet mij zitten met dat paard.' Was die wonderlijke man misschien onder het gehoor van Miskotte geweest? Deze bekende Amsterdamse predikant preekte nog al eens tegen de levens- en wereldbeschouwingen. Hij zag ze als pogingen het wereldgebeuren te filteren en 'gewoon te vinden wat toch zo ontzettend is'.² Pas zonder de valse zekerheid van zo'n filternet zou de mens in staat zijn in het ontzettende Gods openbaring te ervaren. Was inderdaad een levensbeschouwing niet meer dan een pet of een net, dan

hadden Miskotte en Nescio's gesprekspartners gelijk. Dan zou sindsdien hun gelijk alleen maar sterker zijn geworden nu alom levensbeschouwelijke instellingen terrein verliezen. Maar als ik terugkijk naar de periode waarin die ontmoeting in het Oosterpark speelde, zie ik ook nog iets anders. Wat ik zie is een toenemende hulpeloosheid van mondig geachte kerkgangers op plekken waar levensbeschouwelijke toerusting plaats maakte voor een nieuwe openheid voor de wereld. Die hulpeloosheid trof me in het fijnzinnige portret dat de Britse acteur Alan Bennett van zijn ouders schetste. Ergens in de jaren '50 of '60 besloten Bennetts ouders niet meer naar de kerk te gaan. Ze waren moe van de gespreksgroepjes waarin ze na de diensten werden binnengeloodst. Hun zoon werd per brief op de hoogte gesteld: 'Het ging vanmorgen over de derde wereld. Welnu, je mam en ik weten niet eens waar de derde wereld ligt. Volgende week is het boeddhisme aan

de beurt. We stappen op.'³

Wat die man in het Oosterpark vergat of niet wist, en waaromtrent hij ook van Ds. Miskotte niet veel had kunnen vernemen, is dat er levensbeschouwingen zijn die niet als een pet of vangnet dienst doen, maar wel als kompas en kaart en die je juist helpen voor de wereld open te staan. Zonder deze uitrusting wordt de verleiding groot 'maar eens op te stappen'.

- 1 Maurits Verhoeff, *Is u Amsterdammer? Ja, Goddank. Een literaire wandeling door het Amsterdam van Nescio*, Amsterdam (Lubberhuizen), 1997, p. 86.
- 2 *Verzameld werk* 13, Kampen (Kok), 2008, p. 186, uit een preek van 1938 over Prediker 1:2
- 3 Alan Bennett, *Untold Stories*, London (Faber & Faber), 2005, p. 43.

WWW.DEREFORMATIE.NL

Bezoek ook eens onze website. Daar vindt u naast een aantal inhoudelijke bijdragen stellingen bij de thema's van de afgelopen maanden en informatie over de thema's die de komende tijd in *De Reformatie* aan de orde zullen komen. Op de stellingen kunt u nog steeds reageren; suggesties voor nieuwe thema's zijn welkom. Bij het artikel *Zweren bij het avondmaal* (pag. 88-89) hoort een aantekening die op de website te lezen is.

Het thema van het eerstvolgende nummer, dat D.V. verschijnt op 17 dec. a.s., is **Begin van leven**. Dr. Stef Groenewoud, directeur van het prof. dr. G.A. Lindeboom instituut (centrum voor medische ethiek), schrijft daarin een artikel over de medisch-ethische kant van het onderwerp. D.V. op 30 dec.

verschijnt een Reformatie met het thema **Oorlog en vrede**, met daarin onder andere een interview met oud-minister Eimert van Middelkoop.

Het thema van dit nummer van De Reformatie is **Hoop**. U kunt op de website uw mening geven over de volgende stelling:

We laten ons huidige leven te weinig bepalen door de toekomst.

Hoop doet leven

TEKST: BAS LUITEN, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE EN PREDIKANT TE ZWOLLE-CENTRUM ///

Alles in ons leven draait om geloof, hoop en liefde. Toch zijn we vooral opgevoed bij een andere drieslag, namelijk ellende, verlossing en dankbaarheid. Is dat hetzelfde? Leerstellig zal er veel overeenkomst zijn, maar hoe is het in de praktijk? Over dankbaarheid leren wij veel, maar wordt de hoop daardoor niet onderbelicht? Er is verschil tussen dankbaarheid en hoop.

Dankbaarheid In de drieslag ‘ellende, verlossing, dankbaarheid’ ligt een bepaalde volgorde besloten. Je kunt ze namelijk niet omdraaien en er ‘dankbaarheid, verlossing, ellende’ van maken. ‘Ellende, dankbaarheid, verlossing’ kan ook niet. Onze dankbaarheid is hoe dan ook *het sluitstuk*. Ook al zijn de drie woorden tegelijkertijd aanwezig in ons leven, als aanduiding van

een complexe realiteit, *Juist dat sluitstuk kan dankbaarheid kan niet voorop gaan maar is altijd zoveel vreugde wegnemen* gevolg van.

Dus leren wij omkijken *wanneer een mens daarin* naar onze verlossing, en nog dieper naar onze *toch weer op zichzelf* ellende. Dat is nodig.

Toch is het lastig om *wordt teruggeworpen* daarna dankbaar te zijn.

Want wanneer is een mens dankbaar genoeg? Schiet hij niet altijd hopeloos tekort? En wat gebeurt er met iemand die ondankbaar is? Juist dat sluitstuk kan zoveel vreugde wegnemen, net als het derde punt in een preek, wanneer een mens daarin toch weer op zichzelf wordt teruggeworpen. We hebben de dankbaarheid meegekregen als de eis van het verbond, maar als je aan de eis niet voldoet kun je de belofte ook wel vergeten. Zo werkt dat in de praktijk, in het geloofsbesef van kwetsbare mensen. Is het ook niet raar om te zeggen dat je dankbaar *moet* zijn? Waar blijft dan de ruimte voor onze spontaniteit daarin? In de praktijk roept dit weerstand op. Wie zal tegen een drenkeling die net uit het water werd gevist zeggen: ‘nu *moet* je mij dankbaar zijn?’ Ik lees in de Bijbel aansporingen tot dankbaarheid, maar de combinatie met ‘moeten’ kom ik nauwelijks tegen. Ondankbaarheid jegens God is een grote zonde, dat wel. Toch geeft het te denken dat de Heer nergens gebiedt: ‘je moet Mij dankbaar zijn’.

Catechismus Als we de catechismus volgen, zien we dat het derde deel, met daarin de wet en het gebed, wordt getypeerd als ‘Onze dankbaarheid’. Van de wet wordt beleden, dat wij daarmee zullen tonen hoe dankbaar wij God zijn (Vraag & antw. 86). In de verwijsteksten komt de dankbaarheid evenwel niet voor. Ook in de uitleg van de geboden

wordt de dankbaarheid niet één keer genoemd.

Dat geeft opnieuw te denken: is met ‘dankbaarheid’ dan wel het goede woord gekozen?

Ons *gebed* wordt getypeerd als ‘het voornaamste in de dankbaarheid die God van ons eist’ (Vraag en antw. 116). Dat

is méér dan terug te vinden is in de éne verwijstekst die daarbij gegeven wordt (Psalm 50:14,15). Bovendien komt ook in de uitleg van het ‘Onze Vader’ de dankbaarheid niet één keer voor. Dat is toch wel merkwaardig.

Historisch gezien kan ik deze woordkeus wel begrijpen. De opstellers van de Catechismus stelden de dankbaarheid *tegenover de verdiensten*, die in de Roomse Kerk werden geleerd.¹ In dat kader was dat een leerzame formulering, volstrekt helder, om duidelijk te maken dat een mens niet wordt behouden door zijn goede werken. Ook werd zorgvuldig veilig gesteld dat Jezus die dankbaarheid in ons bewerkt, door zijn heilige Geest (Vraag en antw. 86), zodat

we ook achteraf niet aan het verdienen zijn. Maar als dat historische kader minder wordt beleefd, zoals in onze dagen, blijft dankbaarheid als gebod over.

Hoop Het typerende van hoop is, dat daarmee onze blik naar vóren wordt gericht. Zij is geen sluitstuk, maar wekt verwachting!

God heeft de schepping aan de vruchteloosheid onderworpen. Op geen enkele wijze zal iemand zichzelf of anderen tot blijvende bloei kunnen brengen.

Maar terwijl God dat deed, gaf Hij ons hoop! Temidden van alles wat niet lukt en kapot gaat, doet Hij ons uitzien naar Jezus Christus, die de schepping zal bevrijden uit haar slavernij aan de vergankelijkheid (Rom.8: 20,21). Op het donkere podium van het wereldtoneel flitst één spot aan: alle licht valt op het Lam! Alle aandacht wordt gericht op zijn wederkomst!

Petrus schrijft van zichzelf, dat hij door de opstanding van Jezus is wedergeboren tot ‘een levende hoop’ (1 Petr.1: 3, vertaling 1951). Vandaag zouden we zeggen tot ‘één en al hoop’. Petrus was de man die bij uitstek bekend stond om zijn ijver voor de Heer. Hij wilde voor Jezus alles wel doen. Zelfs zijn leven wilde hij geven. Totdat hij ontdekte dat Jezus alles voor hém ging doen. Jezus’ gang dwars door de dood bracht Petrus tot een geheel ander leven. Op slag had hij afgeleerd om alsmaar voorop te lopen en de weg te wijzen. Hij had gezien

dat Jezus een weg ging die niet eerder bestond. Hij had geleerd Jezus te volgen en te verwachten. Zijn lezers steekt hij aan met zijn hoopvolle kijk: ‘Er wacht u, die door Gods kracht wordt beschermd omdat u ge-

looft, in de hemel een onvergankelijke, ongerepte erfenis die nooit verwelkt. U ziet de redding tegemoet, die aan het einde van de tijd zeker geopenbaard zal worden’ (1 Petr.1: 4,5). Dat schrijft hij

‘Op het donkere podium

van het wereldtoneel

flitst één spot aan: alle

licht valt op het Lam!’

aan christenen die als vreemdelingen verspreid zijn in de wereld, verjaagd en berooid. Hoop doet leven!

Petrus spoort de christenen aan om altijd te willen vertellen over de hoop die in hen is, ook al zou dat spot en lijden opleveren (1 Petr.3: 13-17). Hoop laat zich niet uit het veld slaan, want zij is op God gericht, de Almachtige! Nu Jezus door de dood heen is gegaan, zal Hij ons er ook door brengen. Nu Hij de satan heeft overwonnen, zal heel de wereld delen in zijn glorie! Zo helder is dat, 't is een kwestie van tijd.

Hoop is een anker, dat je uitgooit buiten jezelf (Hebr.6: 19). Stormen kunnen woeden, maar het anker ligt vast in Gods beloften, die hoe dan ook in vervulling zullen gaan.

Hoop is méér Dankbaarheid is mooi, maar hoop is méér. God wil dat zijn volk leeft.

Tussen Egypte en Kanaän zijn de Joden opstandig en ondankbaar geweest. Toch wordt hun zonde niet getypeerd als 'ondankbaarheid'. Dat woord komt in het Oude Testament niet voor, zelfs niet als wordt uitgelegd waarom het volk Israël uiteindelijk het beloofde land weer moest verlaten (2 Kon.17: 7 e.v.). Dankbaarheid en ondankbaarheid vormen niet het kader waarin de profeten spreken. Waar alles om draait is: nu God jullie tot zover heeft bevrijd en geholpen, *durf je je nu aan Hem toe te vertrouwen?* Aan Hem alléén, onvoorwaardelijk? Durf je je dan ook toe te vertrouwen aan zijn woorden, zijn beloften en zijn geboden? *Vestig je nu al je hoop op de enige ware God?* De toorn van God is ontwaakt doordat

mensen aan zijn eer kwamen. Hij is de 'bron van Israëls hoop' (Jer.14: 8), maar ze vertrouwden Hem niet. Is zijn arm soms te kort, kan Hij zijn beloften niet nakomen (Num.11: 23)? Mensen wisten het niet; voor de zekerheid haalden ze andere goden erbij of zochten ze steun bij andere volken. Van begin af aan was dat het probleem. De zonde in de woestijn was dat mensen een beeld nodig hadden om de onzichtbare God in de gaten te houden, dat ze garanties eisten over eten en drinken en dat ze uiteindelijk niet met Hem mee durfden het beloofde land in. Er was een tekort

'Bij hoop werpt een mens zijn anker uit in wat hij nog niet ziet. Wie durft dat aan?'

aan hoop, in de volle Bijbelse betekenis: *op God kun je rekenen, alles wat Hij belooft zal gebeuren.* Dankbaar zijn is minder moeilijk, want daarbij kun je uitgaan van wat er al gebeurd is. Bij hoop is dat anders, dan werpt een mens zijn anker uit in wat hij nog niet ziet. Wie durft dat aan?

Hoopvol gehoorzamen In de wet leert God ons, hoe die hoop net zo goed te maken heeft met onze dagelijkse praktijk. God bevrijdde ons uit de slavernij van de zonde. Jezus is onze Zaligmaar. Hij is voor ons het echte leven, vol vrijheid en goddelijke vreugde. Wie durft het dan aan Hem blindelings te vertrouwen? Daarover gaat het eerste gebod: niet bouwen op iemand anders, alleen op Hem; niet je geluk zoeken bij iets anders, alleen bij Hem. Dat is niet alleen een kwestie van dankbaarheid, omkijkend naar Golgota, maar méér nog van hoop, door van Hem nu alles te

verwachten in voor- en tegenspoed.

De praktijk leert dat mensen die dankbaar omzien naar Gods bevrijding tegelijk heel onzeker kunnen zijn als het gaat over het heden en de toekomst. Dan

ineens hebben ze extra zekerheden en steunpunten nodig. Gods leiding in het verleden was oké, maar in het heden moet het wel op hún manier gaan, anders worden ze boos, teleurgesteld, eigenzinnig of krampachtig. Kerkelijk leven kan verlammen doordat ieder wil zeggen hoe het moet, net zoals Petrus deed voor zijn wedergeboorte. Ook het persoonlijke leven kan vastlopen doordat mensen Jezus eerst willen begrijpen voordat ze Hem volgen, net zoals in de woestijn gebeurde. Dus heeft het echt een meerwaarde om de wet te bekijken in het licht van de hoop, om te leren vertrouwen op wat je niet ziet en zo je weg te gaan, achter Jezus aan. Elk gebod is een oefening in die hoop. Vertrouw je werkelijk dat Jezus je gelukkig maakt, of regel je intussen een andere manier van genieten? Toegepast op geld en seks, de belangrijkste items in ons bestaan: vertrouw je de weg die Jezus met je gaat, zoek je je vreugde in Hem en stel je je tevreden met wat je onderweg krijgt? Of heb je extra's nodig, haal je naar je toe wat Hij je niet geeft? Ben je oneerlijk of heb je seks buiten het huwelijk? Dat dit massaal voorkomt heeft als reden, dat mensen van Jezus te weinig verwachten. Mensen kunnen dankbaar zijn voor hun verlossing én op allerlei manier zelf hun leven (en kerkelijk leven) willen veilig stellen. Theologisch klopt dat niet, maar zo is de praktijk. Met als gevolg dat mensen bezorgd door het leven

gaan. Daarom is het nodig dat gevraagd wordt naar de hoop die in het hart is: op wie of wat bouwt u nu echt? Welke zekerheid zoekt u eigenlijk?

Hoopvol bidden Ons gebed is belangrijk om aan God onze dankbaarheid laten blijken. Maar onze hoop is méér. Ik hoor mensen uitgebreid danken voor wat God hun gaf, zonder dat ze woorden vinden om zich aan Hem te wijden. Daar wordt die dankbaarheid egocentrisch van. Het belangrijkste in het gebed ontbreekt dan toch. Mijns inziens is de spits van elke bede dat we ons aan God willen wijden, aan zijn koningschap en aan zijn wil, terwijl we uitzien naar de openbaring van zijn heerlijkheid. Dus heeft het echt meerwaarde om in ons gebed de hoop te formuleren die in ons leeft.

Naast danken en vragen leert Jezus ons God te prijzen. In de praktijk schiet dat er als eerste bij in. Maar het grootmaken van God is niet voor de aardigheid, het is een manier om je hoop te vestigen op Hem, op zijn daden en zijn beloften.

Bekend is Gezang 139:

‘Wij loven U, o God, wij prijzen uwen naam...’

Heel onze geloofsbelijdenis wordt daarin tot een gebed en een lofprijzing:

‘Gij kocht ons met uw bloed, blijf Heiland ons regeren, blijf ons uw erfenis door uwe macht bewaren, wil met uw heiligen ons voor uwe troon vergaren.’

Dit is meer dan dankbaar omzien, dit is vooruitzien naar de toekomst, om die aan God te vragen en van Hem alleen te verwachten.

FOTO: ANNELIES DE JONG ///

‘Op U steunt onze hoop, o God van ons vertrouwen.

Zij worden nooit beschaamd, die op uw goedheid bouwen.’

Hoopvol leven Ik heb niet de illusie, dat onze drieslag ooit ‘ellende, verlossing en hoop’ gaat worden. Maar als het kon, zou ik daar wel voor kiezen. Ik heb niets tegen dankbaarheid, integendeel, maar hoop is méér. Hoop zet dankbaarheid om in verwachting, in vertrouwen, in toewijding, in overgave, in geluk.

Hoop doet leven, in de volle betekenis van het woord, zoals God het leven bedoelt.

‘Vertrouw niet op mensen met macht, op een sterveling bij wie geen redding is. Gelukkig wie de God van Jakob tot hulp heeft,

Wie zijn hoop vestigt op de Heer, zijn God’ (Psalm 146: 3,5)

1 J. v.d. Haar, *Het Schatboek der verklaringen over de Heidelbergse Catechismus van Z. Ursinus*. Dordrecht, 1977.

✚ SAMENVATTING

We zijn gewend om te spreken over een leven in dankbaarheid, als reactie op onze verlossing door God uit onze ellende. De praktijk leert echter, dat mensen bij dankbaarheid vooral terugkijken. Dat kan zo eenzijdig worden dat er in het heden toch veel bezorgdheid is en dat de toekomst te weinig leeft. Daarom kan het van belang zijn om te spreken van een leven in hoop. Wie hoopt op God zet zijn dankbaarheid om in vertrouwen en verwachting. Bidden wordt daar anders van, gehoorzamen ook.

A vibrant rainbow arches over a golden field under a dramatic, cloudy sky. The rainbow is the central focus, with its colors clearly visible against the grey and blue tones of the sky. The field in the foreground is a mix of golden and green grass, and a line of trees is visible in the distance.

Er is hoop

'ALS IK DE BOOG IN DE WOLKEN ZIE VERSCHIJNEN, ZAL IK DENKEN AAN HET EEUWIGDURENDE VERBOND TUSSEN GOD EN AL WAT OP AARDE LEEFT.'

Genesis 9:16

Er is hoop. Dat was de naam van een grote evangelisatiecampagne van een aantal jaren geleden. Het logo van de campagne was de regenboog.

Sinds de zondvloed is de regenboog een teken van hoop. De watermassa had de aarde overspoeld en alle levende wezens vernietigd. Alleen het gezin van Noach was gespaard gebleven, samen met de dieren die door de ark uit het water waren gered. Noach stond weer met de zijnen en die dieren op droge grond. Hun hoop op redding was niet beschaamd. God ging een nieuw begin met hen maken. Toch was het de vraag of zij werkelijk een hoopvolle toekomst tegemoet gingen. Voor de zondvloed zag de Heer dat alles wat de mensen uitdachten slecht was (Gen. 6:5). Direct na de zondvloed constateert Hij weer: 'Alles wat de mens uitdenkt, van zijn jeugd af aan, is nu eenmaal slecht' (Gen. 8:21). Eigenlijk is er helemaal niets veranderd. En dus kan het oordeel zomaar weer losbarsten en alles en iedereen van de aarde wegspoelen.

Maar dat zal niet gebeuren. God belooft Noach, zijn nakomelingen en alle dieren: 'Nooit weer zal alles wat leeft door het water van een vloed worden uitgeroeid, nooit weer zal er een zondvloed komen om de aarde te vernietigen' (Gen. 9:11). Die belofte legt God vast in een verbond, dat Hij met mensen en dieren

sluit. Mensen en dieren mogen allemaal Hem erop aanspreken dat Hij zich aan deze belofte houdt! Als teken van dat verbond en die belofte geeft God de regenboog. Daarom is de regenboog een teken van echte hoop.

Als de donkere wolken zich samenpakken, zou er weer een zondvloed kunnen losbarsten. De mensen zijn immers niet veranderd. Maar dan zie ik de regenboog in de wolken verschijnen en mag ik denken aan Gods belofte: nooit zal er meer een zondvloed komen. Dat is waar, maar in Genesis 9:16 staat het nog veel mooier. De 'ik' die de boog ziet verschijnen en die denkt aan Gods eeuwigdurend verbond, is niet een mens maar God zelf. God zelf zal als Hij de boog ziet verschijnen aan zijn verbond denken. Hij heeft de regenboog een plaats in de wolken gegeven, als een teken voor zichzelf – een teken dat Hem aan zijn belofte herinnert.

Kan God dan zijn belofte vergeten? Natuurlijk niet. Maar zelfs als dat onmogelijke geval zich zou voordoen, heeft Hij daar al in voorzien. Hij heeft zelf gezorgd voor een teken dat voorkomt dat Hij het vergeet.

Daarom is er hoop. Er is echte hoop, als je mag leven onder een hemel waarin zo'n God woont. Een God die zelf zorgt dat Hij herinnerd wordt aan zijn eigen belofte.

Hij heeft de regenboog gemaakt tot een teken dat Hem aan zijn belofte herinnert. Er is echte hoop als je mag leven onder een hemel waarin zo'n God woont.

Mijn lijf wordt verlost

TEKST: HANS BURGER, PREDIKANT TE FRANEKER /// FOTO: ARJEN GOEDHART

Ik kan mij nog goed mijn Entdeckersfreude herinneren toen ik in het begin van mijn studententijd in Kampen Romeinen 6 las, waar Paulus schrijft: 'Zo moet u ook uzelf zien: dood voor de zonde, maar in Christus Jezus levend voor God.' Het thema van de verbondenheid met Christus was voor mij een ontdekking. Jezus is maar niet iemand van het verleden, vooral voor ons van belang omdat Hij ergens in het verleden voor onze zonden ge-

storven is. Het evangelie gaat ook over wie Jezus nu voor ons is. Hij bepaalt nu mijn relatie met God, sterker nog, samen met de Heilige Geest is Hij mijn relatie met God. Ten diepste bepaalt Hij mijn identiteit. Wie ik ben en hoe ik tegen mezelf aankijk, wordt bepaald door wie Hij is en door wat Hij heeft meegemaakt. Ik mag immers delen in zijn geschiedenis. We mogen in Christus zijn, in Christus een nieuwe schepping (2 Kor. 5: 17).

Wij weten dat de hele schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt. En dat niet alleen, ook wijzelf, die als voorschot de Geest hebben ontvangen, ook wij zuchten in onszelf in afwachting van de openbaring dat we kinderen van God zijn, de verlossing van ons sterfelijk bestaan (Rom. 8: 22-23).

Het christelijk geloof gaat nergens over, als Jezus niet terugkomt om alles nieuw te maken en de doden op te wekken. Voor mijzelf is dat steeds belangrijker geworden, merkwaardig genoeg via een zoektocht naar de relevantie van het christelijk geloof hier en nu.

In Christus 'In Christus zijn' wordt vaak gezien als een eindstation. In veel moderne theologie zie je dat de tweede komst van Christus, de opstanding van de doden en een nieuwe aarde alleen als inspirerende beelden opgevat worden. Het is mij in gesprekken met leden van de PKN meer dan eens opgevallen hoe vaag en weinig aards hun verwachting van Gods toekomst is. Na je dood ga je naar God, en dat is het dan. Het in Christus geborgen zijn houdt dan wei-

nig concreets meer in. Dan is 'in Christus zijn' inderdaad een eindstation. Geldt dan niet, variërend op wat Paulus schrijft in 1 Korintiërs 15: 19: 'Als we alleen voor dit 'zijn in Christus' onze hoop op Christus stellen, zijn we meer te beklagen dan alle andere mensen'? Ik ben er in elk geval van overtuigd geraakt dat 'in Christus zijn' in de brieven van Paulus juist een incomplete tussenfase is. Het bestuderen van het 'zijn in Christus' heeft mijn blik in verlangen naar de toekomst gericht, naar Jezus' verschijning in luister en heerlijkheid. Paulus gebruikt verschillende uitdrukkingen om ons leven te verbinden met Jezus Christus. Zo wil hij op allerlei manieren laten zien dat ons levensverhaal bepaald wordt door Christus' geschiedenis. Hij heeft het niet alleen over in Christus zijn, maar bijvoorbeeld ook over meesterven, meebegraven worden, meelijden, meeërvan, met Christus verschijnen in heerlijkheid. Elk van die uitdrukkingen is het waard om te leren gebruiken in de manier waarop je over jezelf praat. Maar waar het me nu om gaat is dit: meer en meer werd mij duidelijk dat juist het 'zijn in Christus' geen eindstation is maar een tussenfase. Het hoort bij de tijd tussen aan de ene kant onze doop die in het licht staat van Goede Vrijdag en Pasen, en aan de andere kant Christus' wederkomst en de gevolgen daarvan voor ons bestaan.

Abba Dat zie je heel duidelijk in de Romeinenbrief. Paulus zegt in Romeinen 6 dat we met Christus zijn gekruisigd, gestorven en begraven. We zijn in Christus 'ingedoopt'. Nu leven we in Hem (vers 11). En dus zegt Paulus in Romei-

nen 8: 1: als we in Christus Jezus zijn, worden we niet meer veroordeeld. Maar we zullen in de toekomst nog moeten delen in zijn opstanding. Paulus duidt dat al aan in Romeinen 6: 5. Dat dit met Jezus opstaan niet identiek is met de nieuwe levenswandel (6: 4) blijkt in Romeinen 8. We zijn in Jezus Christus (vers 1). En de Heilige Geest woont in ons zodat we God 'papa' (durven) noemen samen met Jezus Christus (vers 15). Maar dat die Geest in ons woont is nog maar het begin. Ons sterfelijk lijf moet nog dankzij die Geest als nieuw uit de dood opstaan zoals Jezus uit de dood is opgestaan (vers 11). Het erven van Gods luister samen met Christus is nog toekomstmuziek (vers 17). En dus lijden wij nu nog met Christus (vers 17). Dus is het nu nog niet zichtbaar dat we kinderen van God zijn (vers 19). Wij hopen nog op onze redding, we zien onze redding nog niet (vers 24-25). Wij zijn bestemd om in de toekomst het evenbeeld te zijn van Jezus, Gods Zoon (vers 29). Daarom zegt Paulus in vers 23: wij wachten nog op de verlossing van ons lichaam. Daarmee bedoelt Paulus niet dat wij uit ons lichaam bevrijd worden, maar dat ons lichaam nieuw gemaakt wordt zodat in ons lijf zichtbaar zal zijn dat we zonen van God zijn. Publiek zichtbaar ('openbaar', vers 19) voor onszelf en iedereen om ons heen: zo Vader, zo zoon, zo dochter.

Lijfelijk Het 'in Christus zijn' is dus iets wat hoort bij de tussentijd waarin wij nu leven. Je zou kunnen zeggen dat ons bestaan op dit moment een bestaan is tussen Goede Vrijdag en Pasen: we zijn al wel met Christus gekruisigd, gestorven

en begraven, maar we moeten nog met Christus opstaan. 'In Christus zijn' is dus zo gezien incompleet, een tussenfase. We mogen delen in de geschiedenis van Jezus Christus: met Hem lijden, sterven, opstaan, en verheerlijkt worden. Wie in Christus is, zit ergens halverwege. Daar blijven betekent halverwege het verhaal blijven steken. Het vraagt om meer: dat wij ook het eind van het verhaal zelf lijfelijk mee mogen maken. Steeds meer ben ik dit belangrijk gaan vinden: het verlangen naar een verlost lijf dat verheerlijkt is en deelt in de luster van God. Christelijke spiritualiteit kan dit verlangen niet missen in een wereld die verlangt naar beleving en met een sterk ontwikkelde lichaamscultuur. Hoe vaak lopen we er niet tegen aan dat ons lijf nog niet verlost is? Als je wilt geloven dat God jou vergeven heeft, maar in je eigen lichaam nog de schadelijke gevolgen ziet van je eigen zonde. Als jij een ander wilt vergeven, maar regelmatig in je eigen bestaan geconfronteerd wordt met de gevolgen van zijn daden. Als je merkt dat de zonde je in het bloed zit. Als je merkt dat je oud wordt en je lichaam aftakelt. Als je ziek wordt. Als het heil zo weinig tastbaar is. Als je meer zou willen voelen en ervaren. Als je dood gaat. Ons lijf, ons voelen, onze beleving, onze psyche is nog niet verlost. We krijgen alleen nog maar een voorschot. Maar het gaat God in de verlossing wel om dit lijf van mij en om mijn hele bestaan. Want God zal zijn hele schepping redden, en niet alleen mijn ziel. Dat is toch geweldig om te weten? Ons lijf is nog niet gered! De verlossing is pas compleet als ik het zie, ervaar, beleef, in mijn eigen lijf. Daarom gaat het christelijk geloof nergens over, als Jezus niet terugkomt om onze lichamen nieuw te maken: daarmee staat of valt onze redding.

Zweren bij het avondmaal

TEKST: RUUD TER BEEK, PREDIKANT TE SOEST-BAARN /// FOTO: JAAP BLOM

Aan het avondmaal zien we de binnenste cirkel van de gemeente, de mensen die trouw gezworen hebben aan God, aan Vader, Zoon en Heilige Geest. Zij hebben een verbond met God. Dit verbond is God begonnen en door hun openbare geloofsbelijdenis is het een zaak van twee partijen geworden. Het avondmaal helpt hen hun leven iedere keer weer te resetten, aan te haken bij Gods liefde voor hen in Christus.

God blijft bij wat Hij zegt. Het verbond tussen Hem en mij is sterk, omdat het een verbond in Christus is. Niemand komt tussen de Vader en zijn enige Zoon. Wie gelooft, mag bij de Zoon aansluiten. Zolang we door ons geloof aan Christus vastzitten, zijn we even onlosmakelijk met God verbonden als Hij. Toch is onze band met God niet stabiel. We zijn de zonde namelijk niet voorbij. Dus: als ik zondig, ben ik God niet trouw. Ik loop weg, ik ga met een ander, en door dat te doen verspeel ik mijn plek aan de zijde van Jezus Christus. Zonde is zonde. Ontrouw tegenover je medegelovige, je medemens is even scheidend als zonde tegen God zelf. Ontrouw aan God – dat kan misschien buiten onze zusters en broeders om gaan. Zondigen tegen een zuster of broeder raakt God en Christus altijd. Hoe komt dat ooit weer goed? God deed niet mee met onze zonde, Jezus Christus ook niet. Gelukkig! De breuk komt van ons, is eenzijdig. Alleen daarom al moeten wij terug. We melden ons in alle bescheidenheid bij de Here, met gemeend berouw, met de vraag om vergeving en ons verzoek of

de Geest ons wil losmaken van onze zonde en wil helpen die tegen te gaan.

Geloofte Dit vinden we terug in de avondmaalsdienst. Christus nodigt terugkomers uit. Hij zegt: 'Neem, eet van het brood, laat je overtuigen dat mijn liefde en trouw voor jou zijn, dat het fundament van ons verbond er nog steeds ligt. Drink uit de beker, gedenk en geloof, dat er vergeving is, en dat je welkom blijft in het huis van mijn Vader.' Het offer voor al onze schuld wordt ons door God en zijn Zoon aangereikt in brood en wijn. Dat lang geleden gebrachte offer hebben we na elke zonde weer nodig voor de verzoening met God.

De preek over 1Korintiërs 11:24-25, uitgeschreven in het klassieke avondmaalsformulier, geeft een parafrase waarin Jezus in de ik-vorm ons, de zusters en broeders die Hij aan het avondmaal zal ontmoeten, persoonlijk aanspreekt: Ik voor u. Dat betekent om te beginnen: het mag voor

ons vast staan dat aan het avondmaal de band met Christus en zijn weldaden wordt hersteld; Jezus Christus maakt ons door zijn Geest tot zijn lichaam. Ten tweede: wij worden op hetzelfde moment door zijn Geest ook met elkaar verbonden.

Dan volgt: 'Wij allen die door waar geloof in Christus ingelijfd zijn, zullen samen één lichaam zijn. Omdat Christus, onze geliefde Heiland, ons eerst zo uitnemend heeft liefgehad, zullen wij ook

elkaar liefde bewijzen en dat niet alleen met woorden, maar ook door onze daden'.¹ Nu worden de avondmaalsgangers sprekend ingevoerd, in de wij-vorm. Zij beloven de onderlinge eenheid die de Geest van Christus tot stand brengt, nu ook zelf in de praktijk te brengen.

Dat blijkt uit de eed die nu volgt: 'Daartoe helpe ons de almachtige, barmhartige God en Vader van onze Here Jezus Christus, door zijn Heilige Geest. Amen'. Daarmee beloven de avondmaalsgangers elkaar trouw. Met

'Avondmaalsgangers

beloven de onderlinge

eenheid die de Geest

van Christus tot stand

brengt nu ook zelf in de

praktijk te brengen'

deze gelofte beloven we dat we elkaar met woord en daad zullen liefhebben – met Gods hulp. Deze gelofte is voorbereid bij de zelfbe-proeving. Wie in de juiste houding wil meedoen met het avondmaal, moet vast van plan zijn voortaan uit dankbaarheid de Here te dienen en alle vijandschap tegenover welke naaste ook uit te bannen. Wie naar het avondmaal komt, heeft zichzelf de vraag gesteld: ben ik uit op vrede met mijn naaste? En als er sprake is van verwijdering tussen mijn naaste en mij, is dat werkelijk tegen mijn zin? De avondmaalsgangers plooiën zich in het lichaam van Christus: wij beloven plechtig elkaar liefde te bewijzen.

Samen danken Aan het avondmaal nemen mensen afstand van hun zonde. Ze laten zich schoonwassen door het bloed van Jezus. Met zijn liefde en trouw filtert Hij de ruis uit onze onderlinge verhoudingen. Dat geeft de moed elkaar trouw te zweren en samen een nieuwe start te maken. Met hulp van zijn Geest. Wat een feest!

Als mensen elkaar hebben gekwetst, of ruzie hebben gemaakt met elkaar, zoeken ze elkaar voor de avondmaalsviering op om het goed te maken. Aan de avondmaalstafel schudden ze elkaar geestelijk de hand. Als je iemand die jou verkeerd behandelt heeft aan de avondmaalstafel ontmoet, vat je moed. Je denkt: het kan zijn bedoeling niet geweest zijn me te kwetsen, ik stap op hem af en vraag hoe het zit. Als ik mijn zuster kwaad gedaan heb, en ze komt met mij naar het avondmaal, voedt dat mijn hoop: ze zal oren hebben naar mijn excuus en bereid zijn een nieuw begin met me te maken. We zien elkaar eten van het brood en drinken uit de beker, we ontmoeten elkaar in Christus. Bij de afsluiting van de viering doet iedereen samen en persoonlijk een gelofte. De voorganger roept de deelnemers op Gods naam te prijzen in een ‘dankzegging’. Geen gebed tot God, maar een belijdenis, een openlijke verklaring aan

elkaar en aan iedereen. Wie ‘dankzegt’, legt zichzelf vast op een dankbaar leven. We gebruiken daarvoor teksten uit Psalm 103, Romeinen 5 en 8. Het begint met de zelfaansporing waar Psalm 103 mee begint: Prijs de Heer, mijn ziel. De voorganger rondt voor allen af met woorden uit Psalm 116: ‘Daarom zal ik met mond en hart de lof van de Here verkondigen, van nu aan tot in eeuwigheid’. Iedereen stemt in met een ‘amen’. Met de belofte om vanaf nu onszelf in dank aan God te geven, vervullen we ons voornemen om voortaan voor Hem te leven. Met het brood en de beker hebben we onmiskenbaar de eenheid met Christus geproefd, de band met de Vader. Uit

*‘Wie naar het
avondmaal komt,
heeft zichzelf de vraag
gesteld: ben ik uit op
vrede met mijn naaste?’*

dank geven we met onze mond en ons hart voor altijd voor de eer van God. Dat doen we wel samen: we zijn één in onze dank aan God voor zijn trouw in Christus, en dat willen we blijven. Het komt goed. De Heer Jezus heeft gezegd toen Hij het avondmaal meegaf aan zijn leerlingen: ‘Ik beloof jullie: Ik zal niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken totdat ik die nieuw met u drink in het huis van mijn vader’. Ontrouw van ons kan de liefde, de trouw van Vader en Zoon niet onklaar maken. In Christus beginnen we God en onze naaste weer lief te hebben. De liefde komt weer van twee kanten. Kwestie van trouw. Kwestie van dank.

¹ Ik realiseer me dat er de laatste jaren gesleuteld wordt aan de avondmaalsformulieren. De hier besproken gelofte van onderlinge liefde en trouw dreigt nu helemaal uit de avondmaalsdienst te verdwijnen, evenals de gelofte tot een dankbaar leven na de viering. Zie hierover mijn aantekening op de website van De Reformatie (www.dereformatie.nl).

Allochtone vrouwen op de koffie

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

‘De hartelijkheid die ik bij jullie christenen zie, vind ik erg mooi ...’ – zomaar een reactie van een moslimvrouw die de inloopmorgen in de kerk van Amersfoort-oost bezoekt.

‘Ik vind het zo verrijkend om met buitenkerkelijken om te gaan, het gewone contact in het leven van alledag. We zijn helemaal niet zo anders. In elk geval niet zó anders dat we elkaar niet kunnen ontmoeten.’ – een reactie van Diny van Dijk, medeorganisator.

Een jaar of zes geleden is het buurtwerk in de kerk van Amersfoort-oost begonnen. Bij een paar vrouwen uit de gemeente begon de wens te leven om het kerkgebouw open te zetten voor de wijk, waar vooral allochtone mensen wonen. De vrouwen zijn in gebed gegaan en begonnen met het organiseren van een kledingmarkt, om

met de mensen in contact te komen. Er kwamen vrouwen op af en grappig genoeg ook een paar mannen. Na dat eerste begin volgden al snel ontmoetingsmorgens. Daardoor is er van lieverlee een vrij vaste groep bezoekers gekomen die nog steeds groeit. Die groep bestaat uit mensen van allerlei kleur en herkomst.

Uitnodigen Nu is er elke tweede woensdag in de maand een koffieochtend. Daarbij helpt een flinke groep vrouwen uit de gemeente zodat er echt contact kan ontstaan. Dat is toch het verlangen: dat er hechte contacten ontstaan waarin het leven gedeeld kan worden, en wellicht ook het Evangelie. De inloopmorgens vragen veel voorbereiding. Er wordt veel werk gemaakt van de uitnodigingen. Medewerksters van de koffiemorgens gaan bij de vrouwen langs om ze persoonlijk uit te nodigen. En daarbij is geduld nodig. Want mensen komen soms pas nadat ze drie keer zijn uitgenodigd. ‘Dan weet je dat de uitnodiging echt serieus is.’ Al jarenlang staat er elke keer een advertentie in het plaatselijke krantje. Maar eigenlijk is die advertentie niet het belangrijkste. Het belangrijkste is het onderhouden van vaste en het leggen van nieuwe contacten. Een aantal vrouwen wordt persoonlijk opgehaald; anders komen ze hun huis niet uit.

Met sommige vrouwen is ook in de tussenliggende weken contact. Dat kan heel ver gaan: een buddyachtige relatie waarin allerlei sociale, medische en financiële zaken door gemeenteleden kunnen worden opgepakt.

Bij de voorbereiding wordt ook de gemeente betrokken. Hun wordt gevraagd mee te leven door gebed: op de zondag voorafgaand aan de koffieochtend wordt altijd expliciet voor de ochtend gebeden. En regelmatig staat er een verslag in het kerkblad.

Relatie Wat beweegt deze Amersfoortse christenen om deze contacten te zoeken en relaties aan te gaan? Diny van Dijk: 'Voor mij was een interreligieuze gespreksgroep een eyeopener. Daar heb ik voor het eerst de moeite genomen om echt contact te maken. Eerder liep ik ook langs allerlei vrouwen die ik op straat tegenkwam. Nu probeer ik met ze in contact te komen. Het is zo mooi om gewoon liefde en belangstelling te tonen voor het leven van de ander. Dan kan er soms ook meer: vertellen hoe het geloof de basis van je leven is. Zo'n gesprek kan alleen maar binnen de context van een relatie. God geeft ons een zending-sopdracht en die vraagt interesse voor die ander, die nog nooit van het bestaan van Jezus heeft gehoord. Door de koffieochtenden en de contacten met vrouwen die ik daar heb leren kennen is mijn geloof veel levendiger geworden. Ik beseef hoe bijzonder het is dat ik van jongs af in de kerk over God heb mogen horen, Gods liefde en redding door Jezus heb mogen leren kennen.'

Diny merkt ook dat God dan mensen op haar pad brengt. Zoals een Hindoestaanse vrouw die door een ambulance werd thuisgebracht. Ze herkende haar van de interreligieuze avonden en kreeg verder contact. Deze vrouw gaat nu al drie jaar mee naar de kerk. Ze groeit in het geloof en geniet daar van de woorden van God en zijn zegen aan het einde van de diensten.

Dat laat zien hoe belangrijk trouw in deze contacten is. Dat is ook een valkuil: je kunt zomaar teveel contacten hebben om goed te kunnen onderhouden.

Een grote steun voor de werkgroep is de stichting Evangelie & Moslims, die in Amersfoort haar kantoor heeft. Een aantal vrouwen heeft de zomerschool van E&M gevolgd, waar ze veel over de islam en het contact met moslims hebben geleerd.

Met enige regelmaat maken ze een afspraak met E&M om te evalueren en in gebed te gaan.

Gebed is zondermeer de drijvende kracht voor het werk; voor en na elke koffieochtend. Diny: 'Vooraf zijn we wel eens bang dat er weinig vrouwen zullen zijn vanwege een aantal afzegingen. Na afloop zeggen we eigenlijk

altijd tegen elkaar: "Wat zijn we weer gezegend."

Elke keer brengt de Heer de mensen weer en verrast ons met nieuwe mensen.'

'Er kwamen vrouwen op af en grappig genoeg ook een paar mannen'

De vrucht van dit werk is er niet alleen voor de gasten en voor de vrouwen die de morgens organiseren. De hele gemeente van Amersfoort-oost deelt in die zegen. Diny: 'Onze kerk komt steeds meer open te staan voor vreemdelingen die binnendruppelen. Ja, ze druppelen echt binnen! Het is net of God zegt: "Ontvang Mij door hen te ontvangen." En dat leren we bij ieder die over de drempel stapt weer een beetje meer. En dat is zo gezond voor een gemeente!'

De vrouweninloopochtenden hebben een vast programma:

- Inloop met koffie;
- Zingen uit een map waarin christelijke liederen verzameld zijn. Waar het kan zingen ze een lied in het Engels of zelfs in het Turks of Arabisch (vertaling via de stichting Evangelie & Moslims en de stichting Gave);
- Bijbelverhaal; hiervoor wordt 15 à 20 minuten uitgetrokken. Met name verhalen uit het Oude Testament roepen bij moslimvrouwen veel herkenning op omdat veel van deze verhalen ook in de Koran voorkomen. De wonderen en de macht van Jezus (*Isa* voor moslims) zijn ook een dankbaar onderwerp van gesprek;
- Nogmaals een lied en koffie;
- Doorpraten in een gespreksgroep. Het is verrassend hoe open de gesprekken op deze morgens zijn. En bijzonder om daarna samen in gebed te gaan;
- Creativiteit. Sommige vrouwen die het Nederlands nog niet machtig zijn, kunnen na het Bijbelverhaal aanschuiven bij de crea-tafel en bijvoorbeeld een kerststukje, kaarten of eenvoudige sieraden maken, of schilderen.

Kierkegaard: de lelie en de vogel

TEKST: JAN WESTERT, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Uitgever Buijten en Schipperheijn heeft twee mooie boeken van Søren Kierkegaard op de markt gebracht. Deze Deense christelijke filosoof (1813 - 1855) is vooral bekend geworden door zijn filosofische werken.

Hij publiceerde in 1848 in Christelige Taler *De zorgen van de heidenen*. Daarin heeft hij een groot aantal opbouwende toespraken geschreven. Lineke Buijs en Andries Visser hebben recent deze toespraken uit het Deens in het Nederlands vertaald. Het zijn twee boeken geworden: *Leren van de lelie en de vogel* en *Onbezorgd als de vogel en de lelie*. In de laatstgenoemde uitgave bespreekt Kierkegaard op plezierige wijze de zorgen van de armoede, de zorgen van de overvloed, van de geringheid, van de hoogmoed en van de overmoed, van de zelfkwellendheid, de besluiteloosheid, de wankelmoedigheid en van de troosteloosheid. Als je dit overzicht leest, lijkt het wel een zwaar boekje. Kierkegaard leert je kijken naar de vogel en de lelie. Zij zijn 'leermeesters van Godswegen'. Zo is een uitgave tot stand gekomen die soms vol humor, soms vlijmscherp is, geschreven vanuit een eerlijke en sublieme opmerkingsgave. Kierkegaard kijkt naar mensen, maar allereerst naar zichzelf. Twee citaten: 'Het is gemakkelijk werken als je God tot hulp hebt, je legt jezelf werk op, het allerzwaarste werk als je het zonder God wilt stellen.' En: 'Een vogel

dient maar één heer, die hij niet kent. Een christen dient maar één Heer, die hij liefheeft. Een heiden dient de heer, die Gods vijand is.' *Leren van de lelie en de vogel* gaat over 'het mens zijn'. Kierkegaard vraagt zich af 'hoe heerlijk het is om mens te zijn.' Vervolgens bespreekt hij de belofte van geluk die aan het mens zijn verbonden is. Wat leer je van de lelie op het veld en de vogel onder de hemel? Wie denkt, wat moet ik nu met een vertaald boekje

uit 1848, moet het maar eens gaan lezen. Kierkegaard is een verrassend actuele filosoof. Deze boeken kunnen een mooie kennismaking zijn met Kierkegaard. Beide werken zijn uitstekend vertaald in hedendaags Nederlands en aangenaam om kennis van te nemen.

Søren Kierkegaard, Leren van de lelie en de vogel en Onbezorgd als de vogel en de lelie. Amsterdam (Buijten en Schipperheijn), 2010. Beide boeken kosten € 15,00.

TEKST: GERARD DEN HERTOOG, HOGLERAAR ETHIEK EN APOLOGETIEK AAN DE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT TE APELDOORN ///

Centurio

In uniform ben ik meester en heer.
Ik zeg *Voorwaarts mars*: mijn manschappen gaan.
Ik zeg *Rechtsomkeert*: zij komen eraan.
Ik ontvang de mij toekomstende eer.

Mijn helm met dwarse pluim geeft haarfijn aan
wie ik ben, mijn eretekens, weleer
verdiend, spreken duidelijke taal: faam
en macht stralen van me af: keer is keer

en kom is kom.

Zonder uniform thuis kan ik niet zo goed
tegen ziekte en dood. Neem nu mijn brave,
trouwhartige slaaf; hij is ziek. Wat moet
ik doen om hem leven te geven, die gave

bezit ik niet. Ik hoorde dat Hij bloed,
dat stokt, weer kan laten stromen, de Jood
Jezus, rabbi zonder weerga. Wie dood
leek mocht weer leven, wie verlamd is doet

hij lopen, doven horen. Op zijn woord
zal ik geloven, slechts Hij kan genezen,
Hij is meer dan een rabbi. Kom, ik ga,
sta knielend in de houding:

wil mijn Redder wezen
- mijn slaaf, schenk hem het leven -
U bent mijn Heer en Meester.

(Bij Lucas 7:1-10)

© lenze l. bouwers

Doen we er goed aan een relatie te zoeken en te leggen tussen hoop en ethiek? Is ethiek niet eenvoudig een kwestie van wat hoort en mag en wat niet hoort en mag?

Nu, ethiek houdt zich inderdaad
 bezig met de vragen van goed en
 kwaad, maar dat is niet een kwestie
 van alleen maar normen en regels.
 Er steekt een mens achter iemands
 daden. Wat motiveert iemand?
 Deugt die mens wel?

Als we met elkaar nadenken over
 goed en kwaad, kunnen we dat op
 verschillende manieren doen. Ge-
 bruikelijk is vandaag dat we ethiek
 reduceren tot het minimum van
 wat maatschappelijk onaanvaard-
 baar is, om zoveel mogelijk speel-
 ruimte te geven aan het autonome
 individu. Fout is alleen, waarvoor
 je een claim aan je broek kunt krij-
 gen. Als je ergens niet zo 'handig'
 bezig bent geweest, roep je gewoon
 even 'foutje, bedankt!' – en ga je
 weer verder waar je gebleven was.
 De vraag of ik zelf eigenlijk wel
 deug is niet aan de orde. En over
 hoop hoeven we het niet te hebben,
 ik wil gewoon mijzelf zijn.

Ja, er zijn natuurlijk mensen als
 Joran van der Sloot en Sander V.,
 die door alle grenzen van goed en
 kwaad heen gegaan zijn. Dat is een
 ander verhaal. Voor hen is het wel
 zo ongeveer 'einde verhaal'.

In de Bijbel worden ethiek en
 hoop met elkaar verbonden. Om
 te beginnen heel basaal. Als in de
 morgenstond van de mensheid

het kwaad Gods goede schepping
 binnengehaald wordt, is het bin-
 nen de kortste keren zo ver dat
 alles wat het hart van de mensen
 voortbrengt te allen tijde alleen
 maar kwaad is (Gen. 6: 5). Hopeloos!
 Maar God gaat meteen achter die
 mens aan, die zich al bevend voor
 Hem verbergt, en troost hem met
 zijn beloften. Bij de profeten lezen
 we visioenen van Gods vrederijk,
 waarin bijvoorbeeld de oorlog niet
 meer geleerd wordt (Jes. 2). Er zal
 op geen enkele wijze kwaad gedaan
 of onheil gesticht worden op Gods
 heilige berg (Jes. 11)!

Wat heeft die belofte met ons
 nadenken over goed en kwaad te
 maken? Nu, dat loopt via Christus
 en zijn Geest. We zijn er niet toe
 veroordeeld onszelf met grote
 inspanning een beetje op te knap-
 pen, om altijd weer ons zondige
 zelf tegen te komen. Het leven van
 Gods toekomst manifesteert zich
 als vrucht in mensen die het van
 Christus en zijn Geest verwachten.
 Wij behoeven niet cynisch te wor-
 den, als we naar onszelf en anderen
 kijken. We mogen hoop koesteren
 op die God, die ons in Christus
 herschept en onderweg naar zijn
 grote toekomst de goede werken
 klaarlegt, opdat wij erin zouden
 wandelen (Ef. 2: 10).

BELEIDSRAPPORTEN DEPUTATEN

Binnenkort begint de Generale Synode 2011 in Harderwijk. Daarvoor bieden de deputaatschappen hun beleidsrapporten aan. Een voorbeeld is het rapport *Dragelijke Lasten*.

In dit rapport worden vragen beantwoord over stijgende quota en andere kerkelijke lasten. Veranderend geefgedrag. Zijn de lasten nog dragelijk? Daar ging het om in de opdracht van de synode van Zwolle-Zuid aan deputaten Financiën en beheer: 'onderzoek te doen naar de omvang van de landelijke financiële lasten binnen de Gereformeerde Kerken en naar ontwikkelingen in het geefgedrag binnen die kerken'. De totale kerkelijke lasten en inkomsten stegen van 2001 tot 2007 met gemiddeld 4,4% per jaar, de landelijke quota met 4,9%. Van 2007 tot 2011 versnelde de stijging van de landelijke quota tot gemiddeld 5,6% per jaar. (...) Een globale vergelijking met cijfers over giften aan een aantal andere kerken wijst in de richting dat in de GKv de giften per huishouden gemiddeld aanmerkelijk hoger zijn dan in die andere kerken. De kerkelijke bijdragen per huishouden in de GKv zijn geschat op circa 4,5% van de netto besteedbare inkomens. Kortom: het niveau van de lasten in de GKv lijkt relatief hoog, en stijgt voor een deel sneller dan inflatie en inkomens. Zijn de lasten dragelijk?

Het rapport 'Dragelijke lasten' is onderdeel van het Beleidsrapport Deputaatschap Financiën en beheer 2011; pagina 20-44. U kunt dit rapport, evenals de overige Beleidsrapporten vinden via 'Synode Harderwijk 2011' > 'Rapporten' > 'Beleidsrapporten'.

De officiële opdracht heet: Rapport van deputaten Financiën en beheer over financiële lasten, landelijke quota en ontwikkelingen geefgedrag in de GKv, in opdracht van de Generale Synode van Zwolle Zuid 2008 (Acta artikel 145 "Onderzoek quota").

MUZIEK MET KERST

In de kersttijd wordt er doorgaans een groot beroep gedaan op muzikale krachten. Tegelijk is het voor velen lastig om de juiste muziek voor de juiste bezetting te vinden. Want waar vind je muziek voor combinatie tuba, viool en hobo. Of voor 1 tenorsaxofoon, 1 besklarinet, 6 sopraanblokfluiten en 2 dwarsfluiten? In de omgeving van Amersfoort verzorgde Harry van Wijk, cantor-organist van De Kandelaar (Amersfoort-Centrum) in het verleden rond Kerst en Pasen regelmatig een studiedag voor muzikantengroepen uit verschillende kerken. Hij schreef bewerkingen over een aantal liederen, studeerde die met alle muzikanten in. De muzikantengroepen gingen getraind én met muziek voor eigen bezetting terug naar hun eigen kerk waar ze de muziek vervolgens in de Kerst- of Paasdienst konden spelen.

Ook voor a.s. Kerst verzorgt Harry van Wijk zo'n voorbereidingstraject. Om praktische redenen is de dag alleen bestemd voor bespelers van blaas- en strijkinstrumenten en de plaatselijke organist/pianist die in de kerstdienst de gemeentezangbegeleiding zal verzorgen. Kerken in de wijde omgeving van Amersfoort kunnen zich voor dit project opgeven. De gezamenlijke studiedag staat gepland op 18 december a.s. van 10.00 – 16.00 uur in De Kandelaar te Amersfoort.

Voor informatie en deelname: harry@harryvanwijk.nl, 033 4651199. Deelname kost € 200, - per groep; de lunch op de studiedag is € 6, - per persoon. Zie ook www.harryvanwijk.nl.

FORUMC EN GH PRESENTEREN BOEK JONG

Hoe staat het met de moraliteit van jongeren? Deze vraag staat centraal in de publicatie die ForumC en het lectoraat morele vorming van de Gereformeerde Hogeschool het boek *Jong. Mores en sores van jongeren* op 25 nov. jl. hebben gepresenteerd tijdens het symposium Jong.

'Jong zijn willen we stiekem allemaal,' zo begint de aankondiging van het Boekenweekthema van 2010. Toch is ook het geklaag over de jeugd van alle tijden. Wie meent dat de moraal in verval is, heeft nogal eens de neiging om de nieuwe generatie daar de schuld van te geven. Dat roept de vraag op hoe het er nu eigenlijk voorstaat met de moraliteit van jongeren en wat dat betekent voor de omgang tussen jong en oud in de opvoedingspraktijk van gezin, buurt, school, sportclub en kerk.

Welke waarden en idealen hangen (christelijke) jongeren aan? Wat houdt hen bezig en waar zitten ze mee? Wat mag je in moreel opzicht eigenlijk verwachten van pubers die nog volop in ontwikkeling zijn? En wat betekent dat alles voor de manier waarop opvoeders, kerkenwerkers, jeugdwerkers, docenten en ieder die met jongeren te maken heeft met de jeugd zouden moeten omgaan? Deze vragen staan centraal in de gevarieerde bundel die

dicht bij de jongeren zelf en de dagelijkse praktijk blijft.

Het boek is te koop in de boekhandel en via de website van Forumc: www.forumc.nl. Redactie: Jos de Kock, Anneke Meester-van Laar, Johan Roeland en Pieter Vos. Uitgeverij Buijten en Schipperheijn. 88 pagina's, € 12,50, ISBN: 978-90-5881-528-6

BIDSTOND GENERALE SYNODE 2011

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken zal, zo de Here wil, voor het eerst vergaderen op zaterdag 29 januari 2011. De afgevaardigden zullen vooraf de Here bidden om Zijn onmisbare zegen. U bent van harte welkom in deze bidstond. We zullen onze almachtige Vader vragen of deze synode mag bijdragen aan de opbouw van de kerk en of al het werk van afgevaardigden en deputaten mag bijdragen aan de opbouw van Gods koninkrijk.

De bidstond wordt gehouden op vrijdagavond 28 januari 2011 en begint om 19.30 uur in het kerkgebouw waar ook de synode zal vergaderen: Petrakerk, Busken Huetlaan 2, Harderwijk.

Ds. A. de Snoo, preses van de vorige generale synode, zal deze dienst leiden. De raad van de Gereformeerde Kerk te Harderwijk nodigt u van harte u daarbij aanwezig te zijn.

RECTIFICATIE

Op pag. 59 van De Reformatie van 19 nov. is een storende typefout blijven staan, waardoor ten onrechte de indruk ontstaat dat er momenteel 140 gemeentes vacant zijn. Dat aantal moet zijn: 40.

UIT DE KERKEN ///

Beroepen

Te **Baflo** (deeltijd): A.J. Minnema te Vollenhove (gedetacheerd in Baflo). Voor het resterende deel van zijn werktijd beschikbaar voor werk in andere gemeente.

Te **Urk**: A. van Houdt te Vlaardingen;

Aangenomen

Naar **Enkhuizen** (CGK en GKV): L.A. de Groot te Lelystad.

Naar **Emmeloord**: A.J. Haak te Driesum.

Zendtijd voor de kerken:

zo 5 dec. 17.02, radio 5: Kerkdienst van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt in Brunssum-Treebeek. Voorganger: ds. Maurits Oldenhuis;

zo 12 dec. 11.00, Ned. 2 (tv): Kerkdienst van de Nederlands Gereformeerde Kerk in Ede. Voorganger ds. Peter Sinia;

zo 19 dec. 11.00, Ned. 2 (tv): Kerkdienst van de Christelijke Gereformeerde Bethelkerk in Veenendaal. Voorganger: ds. Bert van de Bovekamp.

uitnodiging symposium

HULPVAARDIG EN GELOOFWAARDIG

OVER DE INTEGRATIE VAN GELOOF EN HULPVERLENING
BINNEN DE CHRISTELIJKE PSYCHIATRIE

- DV vrijdag 28 januari 2011
- van 9.30 tot 16.00 uur
- De Aker in Putten

Speciaal voor

Predikanten en voorgangers, kerkenraadsleden en oudsten, pastoraal werkers en christen-hulpverleners.

Kijk voor informatie en
aanmelding op www.eleos.nl

De kerk is boos

want de Evangelical Missionary Church in Rio Vermelho (Brazilië) moet machteloos toezien hoe 50 families in haar gemeenschap zonder gezond drinkwater moeten leven. Dit is de kerk, dit zijn wij. Waar één lid lijdt, daar lijden alle leden mee. Help de kerk, omdat je er zelf deel van uitmaakt. Steun Tear en geef lokale kerken de kans om in hun eigen omgeving lijden te verlichten.

www.tear.nl Bank 41 400

tear
tegen armoede

Hoe breng je hier het Evangelie?

www.transworldradio.nl
ING 77.23.42

trans world radio
Nederland

laat het Evangelie overal horen

Donatus
verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winst oogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700